

Faglig kritikk er ikke berøringsangst

Heidi Wittrup Djup*
psykologspesialist

Annika Melinder
psykologspesialist, professor

Per Lorentzen
psykolog

Judith van der Weele
psykologspesialist

Egil Nygaard
psykologspesialist, professor

Kjersti Karlsen
psykologspesialist

Henry Molvær
psykologspesialist

Ragnhild E. Pettersen
psykologspesialist

Monica Flock
psykologspesialist

Barn fortjener tiltak som effektivt forebygger og avdekker vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Faglig debatt er en forutsetning for å utvikle slike tiltak.

Tilsvaret fra Silje Ormhaug mfl til vår kritikk mot filmen «Alle barn har rett til en trygg barndom» løfter frem flere tema vi er enige i. Blant annet viktigheten av å gi barn kunnskap, samt å styrke voksnes evne til å ta imot barns fortellinger. Vi mener man både kan og skal snakke med barn om vold og overgrep. Filmer av god kvalitet kan gjerne brukes i så henseende. Vi mener også at helsesykepleiere er faglig kvalifiserte til arbeidet.

Vi er selvsagt kjent med at utsatte barn ikke oppdages, og mener at arbeidet mot vold og overgrep er noe av det viktigste samfunnet gjør. Det er måten dette alvorlige og viktige temaet formidles på, som har vært gjenstand for vår bekymring og kritikk, ikke at det snakkes med barn om vold og overgrep. Men vi mener det er viktig å innlemme klinisk erfaring og kunnskap om utviklingspsykologi, vitnepsykologi, nevromangfold og mulige feilvurderinger i møte med barns fortellinger når slike tiltak utformes. Der mener vi den aktuelle filmen ikke lyktes.

«Berøringsangst»?

Forfatterne mener at diskusjonen ikke burde ha skjedd i offentligheten. De skriver at vår kritikk kan øke berøringsangsten hos voksne, og i verste fall føre til at utsatte barn ikke blir oppdaget. Det er en alvorlig anklage, og den innsnevrer vårt faglige ytringsrom.

Det er måten dette alvorlige og viktige temaet formidles på, som har vært gjenstand for vår bekymring og kritikk

I et opplyst samfunn kan det ikke være slik at universelle tiltak mot barn skal være unntatt saklig, faglig kritikk. Vi har tiltro til at fagfolk som jobber med barn, ikke pådrar seg berøringsangst på grunn av vår kritiske omtale av denne filmen, som tross alt var offentlig tilgjengelig og ment å brukes i flere klasser allerede fra høsten.

Vi synes det er uheldig at 17 fagpersoner, hvorav hele 9 av 10 forskere er fra NKVTS, karikerer vårt budskap i stedet for å gå inn i hva vi faktisk beskriver av mulige skadelige konsekvenser. Vi er ikke «bekymret for at filmen skal føre til en strøm av falske anklager som ender med at barn urettmessig blir tatt fra sine foreldre og plassert på institusjon», slik forfatterne uriktig gjengir oss. Vi mener selvsagt heller ikke at voksne skal unngå å snakke med barn dersom de ikke er trent opp i avhørsteknikker. Men siden også barn er påvirkelige, er det spesielt viktig at filmer om disse temaene holder høy kvalitet. Hvis ikke vil det være enkelt å argumentere mot barnets fortelling med påstander om at barnet er blitt ledet. Det kan svekke barnets sak og tilgang på hjelp. Utsatte barn er ikke tjent med at filmene er så lette å kritisere som i dette tilfellet.

Barn med kognitive vansker

Vi vet at barn med ulike utviklingsforstyrrelser er mer utsatt for vold og overgrep enn andre barn. Dette gjelder både i hjemmet og på alle barnets arenaer. De utsettes også oftere for krenkelser og mobbing fra jevnaldrende. Men siden barna det gjelder kan ha en annen forståelse og tolkning av virkeligheten enn andre, må vi trå varsomt. Vi har utallige eksempler på hvordan hjelpeapparatet har misforstått, feilvurdert, unnlatt å hjelpe eller forverret barnets og familiens vansker. Utgangspunktet har vært at barnet har sagt eller gjort noe som siden har blitt håndtert gjennom ledende spørsmål og hypotesebekreftende vurderinger. Å ta barn med utviklingshemming/utviklingsforstyrrelser på alvor, må også innebære å gjøre vurderinger av hvordan generelle temaer (som filmen som her tematiserer) kan feiltolkes eller misforstås.

Uklart premiss for uenigheten

Utgangspunktet for vår kritikk var at filmen skulle vises til 5 - 6 år gamle barn på første trinn. I tilsvaret fra Ormhaug mfl vises det til at barn har stor tillit til helsesykepleier. Det ser ut som litteraturen tilsvaret viser til, omhandler skolebaserte programmer for litt eldre barn og unge (Walsh et al., 2018; Överlien, 2015). De har selvsagt andre forutsetninger for å forstå nyanser i filmens budskap og anslag om prevalens enn barn på første trinn. Forfatterne gjengir også studiene upresist.

I tilsvaret vises det til Gail Goodmans studie som fant at barn som får samtale flere ganger om overgrep, husker bedre, rapporterer mer og gir færre feil. Barna Goodman undersøkte, fikk samtaler under eller etter den rettslige prosessen, ikke i forkant, slik tilsvaret antyder.

..vi mangler kunnskap om hva som virker

At flere samtaler styrker minnet er godt kjent, men for at gjengivelse skal bli korrekt, kreves det at de voksne spør og sonderer på en riktig måte og uten forutinntatthet eller utfra snevre hypoteser (Quas et al., 2007). Den positive effekten av gjentatte samtaler på både semantisk og episodisk hukommelse er en av de mest anerkjente «sannheter» innen kognitiv psykologi. Goodman viser at dette gjelder også for barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep.

Opplyst samtale

Når det gjelder studien til Walsh et al. (2018), fant den at skolebaserte forebyggingsprogrammer kan øke barnas ferdigheter i og kunnskap om hvordan man beskytter seg mot seksuelt misbruk. Derimot var funnene uten konklusjon når det gjaldt formidlingen av slike overgrep (fra barna), og det var fortsatt ukjent om gevinsten faktisk reduserte sannsynligheten for seksuelle overgrep. En noe nyere systematisk sammenstilling av Russell et al. (2020) påpeker viktigheten av at forebyggingsprogrammer er myndighetsstyrte, at det trengs evalueringer av effektivitet og effekt, samt av hvorvidt tiltaket faktisk reduserer forekomst av seksuelle overgrep mot barn. Dette er arbeids- og kostnadskrevende, men viktig for at implementeringsforskning skal kunne omsettes til det beste for barn og unge.

Barn fortjener virkningsfulle tiltak som kan forebygge og avdekke vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Men vi mangler kunnskap om hva som virker. Utforming av evidensbaserte tiltak kan aldri gjøres utfra en enkelt akse, enten det er erfaringsbasert, brukerstyrt eller forskningstungt. God implementering forutsetter pilotering, verifisering og test i liten skala før tiltaket gradvis oppskaleres til ønsket nivå (Gottfredson et al., 2015). Det forutsetter også en opplyst og ærlig samtale der mange stemmer blir hørt, også fagfolk som fremmer forsknings- og erfaringsbasert kritikk.

*** Merknad: Heidi Wittrup Djup er ansatt som redaktør i Tidsskrift for Norsk psykologforening.**

Referanser

- Goodman, G. S., Goldfarb, D., Quas, J. A. & Lyon, A. (2017). *Psychological counseling and accuracy of memory for child sexual abuse*. *American Psychologist*, 72(9), 920–931. <https://doi.org.ezproxy.uio.no/10.1037/amp0000282>
- Gottfredson, D. C., Cook, T. D., Gardner, F. E. M., Gorman-Smith, D., Howe, G. W., Sandler, I. N. & Zafft, K. M. (2015). *Standards of evidence for efficacy, effectiveness, and scale-up research in prevention science: Next generation*. *Prevention Science*, 16(7), 893–926. <https://doi.org/10.1007/s11121-015-0555-x>
- Quas, J. A., Malloy, L. C., Melinder, A., Goodman, G. S., D'Mello, M. & Schaaf, J. (2007). *Developmental differences in the effects of repeated interviews and interviewer bias on young children's event memory and false reports*. *Developmental Psychology*, 43(4), 823–837. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.4.823>
- Russell, D. Higgins, D. & Posso, A. (2020). *Preventing child sexual abuse: A systematic review of interventions and their efficacy in developing countries*, *Child Abuse & Neglect*, 102. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104395>.
- Walsh, K., Zwi, K., Woolfenden, S. & Shlonsky, A. (2018). *School-Based Education Programs for the Prevention of Child Sexual Abuse: A Cochrane Systematic Review and Meta-Analysis*. *Research on Social Work Practice*, 28(1), 33–55. <https://doi.org/10.1177/1049731515619705>

Överlien, C. (2016). Våldsforskning om och med barn och ungdom – metodiska och empiriska utmaningar. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 22(3–4). <https://doi.org/10.3384/SVT.2015.22.3-4.2339>

